

Kijkwijzers op school

Jimi Gantois

Het komt vaak voor dat een klas ingedeeld wordt in kleinere groepjes om te oefenen. We denken hierbij aan een circuit of omloop als organisatievorm. De leraar deelt de groepjes in, coördineert het plaatsen van het materiaal en het beveiligen van de opstelling (hoogte, vergrendelen, matjes, landingsmatten...). Hij of zij formuleert de opdrachten en de aandachtspunten. Tijdens het oefenen helpt de leraar waar het nodig is, geeft feedback, moedigt aan, stimuleert de activiteit, differentieert, evalueert..

In het onderwijs noemen we dit een leraargestuurde aanpak.

Wanneer we meer van deze taken aan de leerlingen geven spreken we van een leerlinggestuurde aanpak.

Het delegeren van taken (de leraar kan niet overal tegelijkertijd zijn!) kan o.a. door gebruik te maken van kijkwijzers.

Wat is een kijkwijzer?

Een kijkwijzer is een papieren versie van de mondelinge instructie.

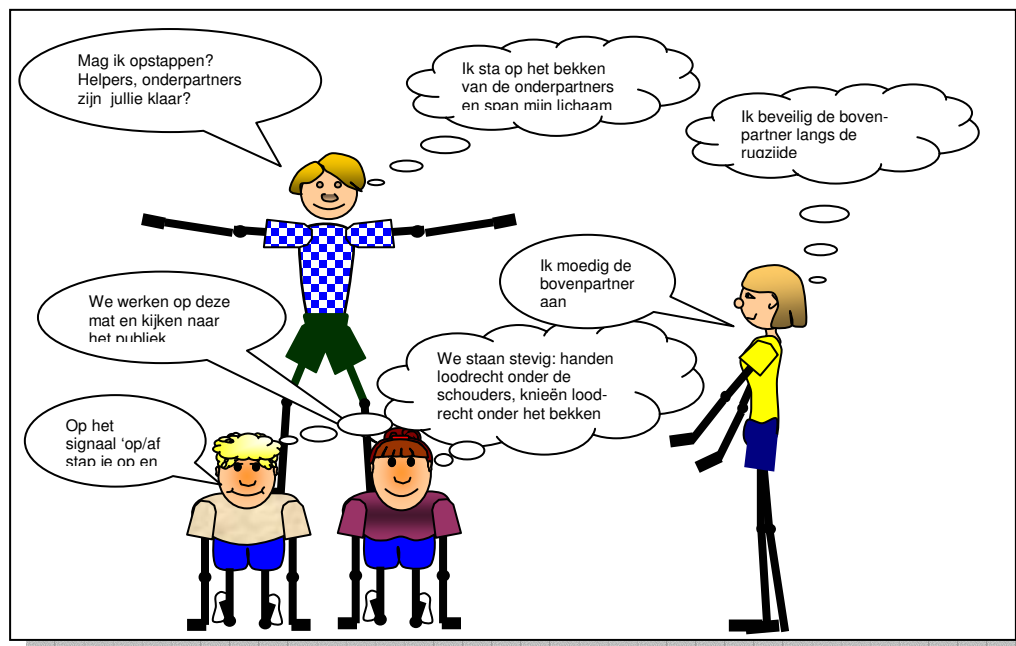
Deze instructie kan gaan over:

- het aanleren (leerlijnen, differentiatie)
- het uitvoeren (de opdrachten, aandachtspunten, tips, afdalingen)
- het toepassen (verbinden, variëren) van gymthema's.

Een kijkwijzer kan ook aanwijzingen geven over:

- materiaalopstelling,
- de taak van de omstaanders (hulp, beveiligen, observatietaken ...)

Een kijkwijzer wordt gemaakt voor de leerlingen. Er wordt bij deze "papier versie" van de instructie dan ook rekening gehouden met het niveau en leeftijd van de leerlingen en de conventies van een degelijke instructie (bepaaldheid, helderheid, eenduidig). En omdat een beeld meer zegt dan duizend woorden, zal een kijkwijzer dan ook voorzien zijn van een figuur. Soms is de figuur niet meer dan een "eyecatcher", meestal echter verduidelijkt de figuur de instructie.

Vuistregels voor een goede kijkwijzer? (Gantois 2003)

🚩 **Algemeen:** Vermeld titel, doelgroep, jaartal, auteur, bron.

🚩 **Figuur:**

Stripconventies

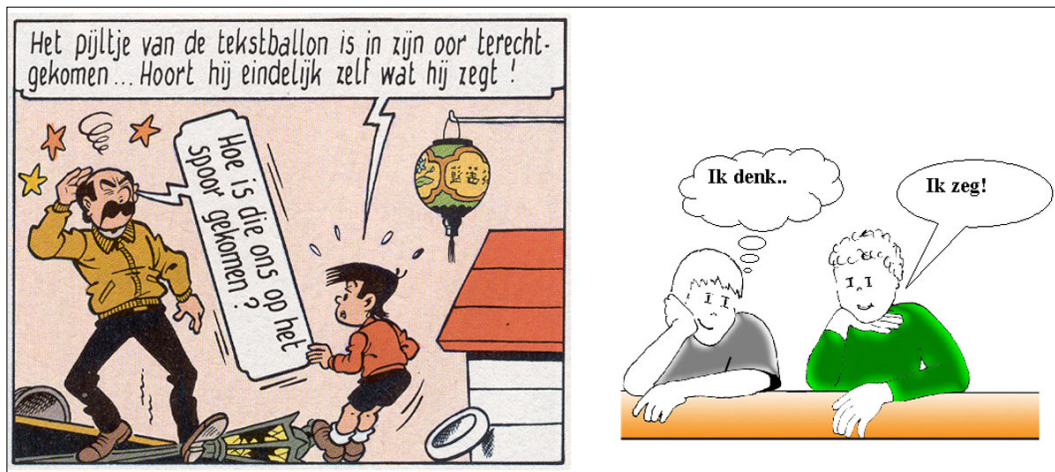
- Bewegingsverloop van links naar rechts of van boven naar onder
- Tekstballonnen: van links naar rechts; denken – spreken
- Beweging: lijntjes – pijlen
- Bij overlappende figuren: 1ste fase half onder de 2de ...
- Accenten: zweet streepjes, cirkels, pijlen..
- Partners verschillen
- De verhoudingen en de vormen zijn realistisch
- Kleur gebruik doordacht en rijk aan contrast
- Legende
- Draadventjes: voorzijde-rugzijde zijn herkenbaar, verhoudingen en anatomie zijn OK

Didactische wenken

- Frontaal<>profiel
- Tekst en figuur zijn niet tegenstrijdig, vullen elkaar aan.
- Perfecte uitvoering
- Spiegelbeeld
- Alle taken (uitvoeren, helpen, coachen) zijn op de kijkwijzer uitgewerkt

🚩 **De tekst:**

- In tekstballonnen
- De tekst is kort en bondig in de Nederlandse taal
- Geen afkortingen, vermijd vakjargon
- Goed leesbaar lettertype (vb Arial).

Tips bij het maken van kijkwijzers

Je verhoogt de duurzaamheid van de kijkwijzer door deze te lamineren of in een "jasje" te stoppen.

Je kan de kijkwijzer aan de muur of bord bevestigen. In het zwembad kan je een papieren kijkwijzer nat maken en zo op de tegelmuur plakken (niet voor herhaling vatbaar).

Werk je toch verspreid in de zaal met losse bladen dan kan je de twee kanten gebruiken mits je dit duidelijk aankondigt (voorbeeld: varianten aan de achterkant).

Wanneer meer dan vier personen gelijktijdig eenzelfde kijkwijzer moeten raadplegen, raden we aan deze te kopiëren en meerdere identieke kijkwijzers uit te delen.

Veel werk?

Het is duidelijk dat deze vorm van instructie, tamelijk arbeidsintensief is. Vooraf zoek je naar geschikte figuren. Je kan ze van het internet afhalen, inscannen of uit een handboek of tijdschrift kopiëren. De figuur moet je soms vergroten, inkleuren, spiegelen of verknippen en voorzien van de juiste tekst.

Misschien kan je zelf goed tekenen? Of ben je handig met de digitale camera?

Schrikt dit voorbereidend werk af? Dan kan je ook gebruikmaken van de bestaande posters ("Gymtics", "Gymmatch"..) geleverd door gymnastiekfederatie (www.gymfed.be). Bij "Gymrapport" en "Gymprogramma AGD en AGH" worden zelfs raadgevingen en tips geleverd. Je moet ze alleen nog voor de jonge leerlingen omzetten in een begrijpelijk taal.

Voor- en nadelen

Het grote nadeel bij het vervaardigen van kijkwijzers, is het vele werk vooraf. Nochtans is het soms interessant om je ideeën eens op papier te zetten. Door je werkstuk meerdere keren of lange tijd te gebruiken, vervaagt dit nadeel.

Argumenten pro zijn er genoeg: je stimuleert zelfstandig oefenen; je moet bij het geven van aanwijzingen niet constant jezelf herhalen; je maakt voor jezelf tijd en ruimte vrij om coachend te kunnen optreden; je kunt in een figuur een ideale uitvoering in fasen weergeven wat in realiteit niet altijd mogelijk is; de leerlingen hebben een beter overzicht van wat er te doen staat; ze kunnen hun positie in de opbouw of leerweg en evolutie naar een toets of gymdemonstratie beter inschatten.

Het gebruik van kijkwijzers

Het werken met kijkwijzers vergt in elk geval zowel van de leerlingen als van de leraar een leerproces. Enerzijds zullen jongeren - die niet gewoon zijn om met dit leermiddel te werken - meestal slechts een deel van de informatie (meestal de figuren) lezen, soms onmiddellijk beginnen, in andere gevallen tijd verliezen en zeker veel vragen stellen. Anderzijds kan de leraar ook in zijn vroegere gewoonte vervallen om alles nog eens voor te lezen, van naaldje tot draadje mondeling toe te lichten, (niet) gestelde vragen te beantwoorden.

Het invoeren van kijkwijzers moet geleidelijk gebeuren en goed begeleid. Ideaal om met dit nieuwe medium te leren werken, is klassikaal met de volledige groep op de mat.

Er wordt tijd uitgetrokken voor het lezen van de kijkwijzer. Dit vraagt niet meer tijd, dan het luisteren naar mondelinge instructies.

Er is tijd voorzien om vragen te beantwoorden. Het antwoord kan ook door de aandachtige medeleerlingen gegeven worden. Zijn er geen vragen, dan stelt de leraar ze. De leerlingen leren zo dat alles wat op de kijkwijzer staat belangrijk is en dat men niet te snel moet denken dat men de opdracht doorheeft.

Uiteraard gaat de meeste tijd naar het zelfstandig oefenen. Komen er vooralsnog vragen van de leerlingen dan moet de leraar de reflex hebben om naar de kijkwijzer te verwijzen. Biedt deze geen oplossing dan moet je de kijkwijzer dringend aanpassen.

De leraar stuurt, stimuleert zonder de kijkwijzer hierbij overbodig te maken. Wanneer er een taakverdeling onder de leerlingen is (helpen, uitvoeren, coachen, observeren), waakt de leraar er over dat alle taken uitgevoerd worden. Wanneer hij intervenieert, zal hij bijvoorbeeld niet de uitvoerder verbeteren maar de observator vragen welke feedback hij gegeven heeft. Hij kan ook vragen aan de uitvoerder of hij geholpen is met de aanwijzingen van de observator.

Wanneer deze manier van werken na enkele sessies ingeburgerd is kan men meer gedifferentieerd of met kleinere groepjes aan verschillende opdrachten aan verschillende toestellen gaan werken.

Ontspannen en uitademen Inge!

Mijn voeten tegen 't zitvak, mijn knieën tegen haar schouders

Ik waarschuw Sofie als 't pijn doet!

NIET ZO...

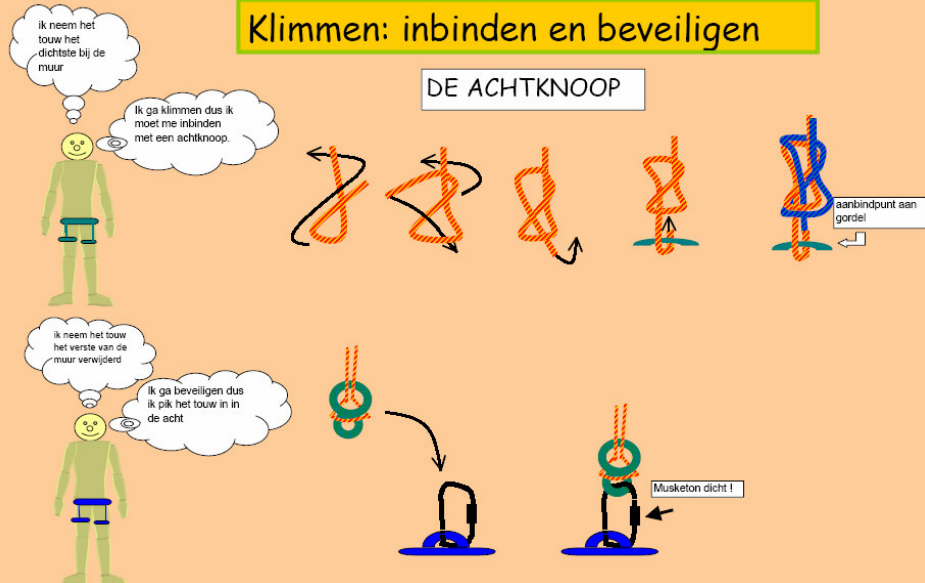
MAAR ZO!

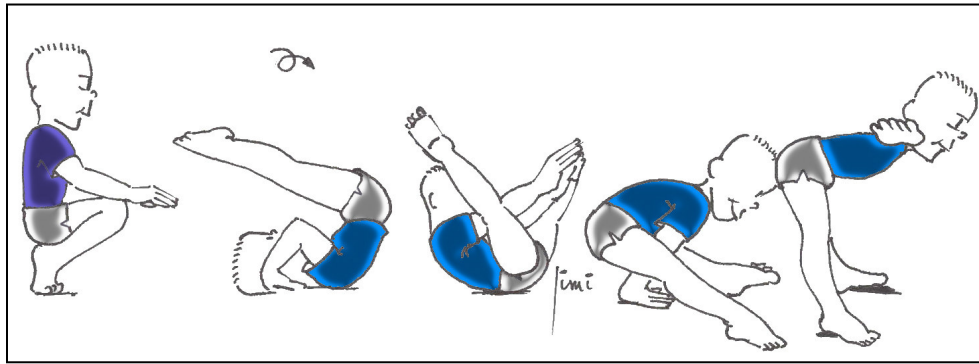
Help op de plaats waar de problemen zich voordoen!

Klimmen: inbinden en beveiligen

DE ACHTKNOOP

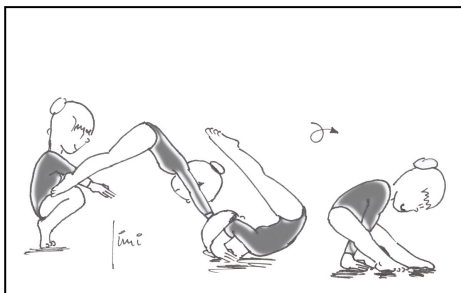
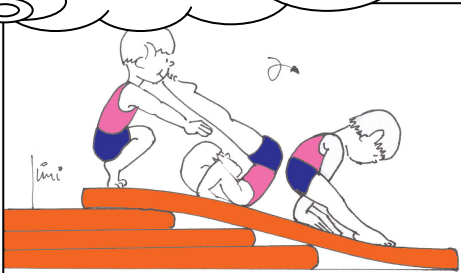
Voorwaarts rollen en met gespreide benen recht komen

Deze beweging veronderstelt:

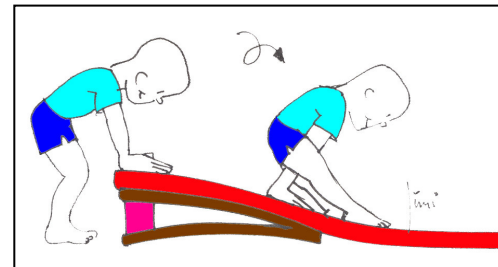
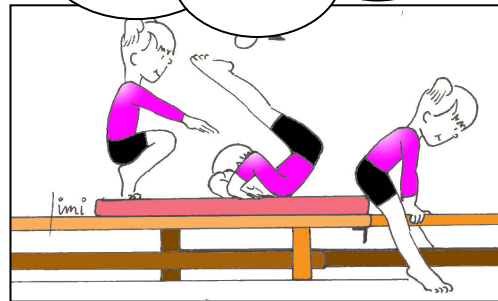
snelheid

Je kan snelheid winnen door een van de volgende oefeningen meerdere keren te doen

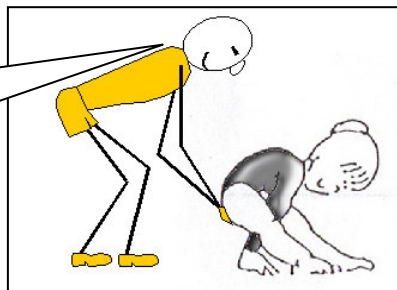

lenigheid

Lenigheid krijg je niet op één les. Voorlopig kan je langer contact houden met de vloer op de één van de volgende wijzen.

Mis je beide snelheid en lenigheid? Dan kan een helper voorlopig soulaas bieden!

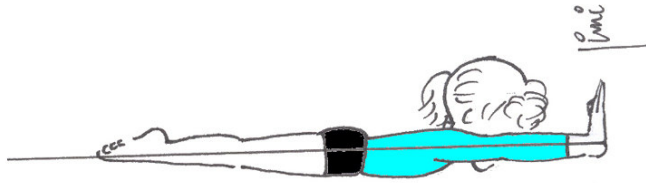
© Jimi Gantois 2003

Kies zelf je weg. Vraag hulp aan je klasgenoten om het materiaal op te stellen, te helpen en feedback te geven: "Handen dicht genoeg?"; "Lang naduwen!"; "Benen gestrekt!"

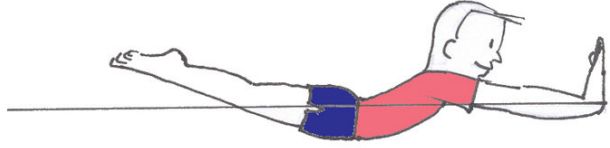
HANDSTAND

Vertel je partner hoe hij/zij staat .

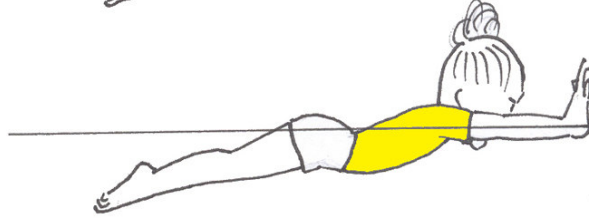
a is goed, omdat de voeten naar het plafond geduwd worden en het bekken in neutrale stand is.

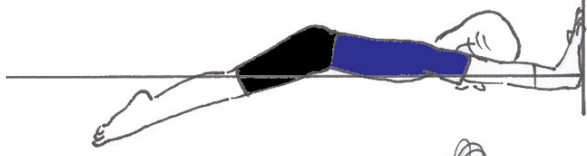
a

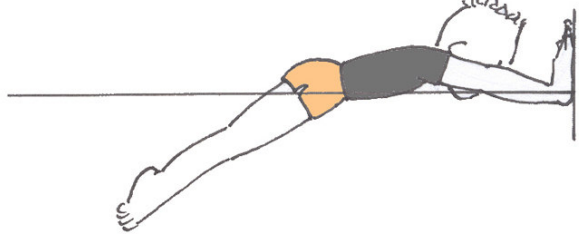
b

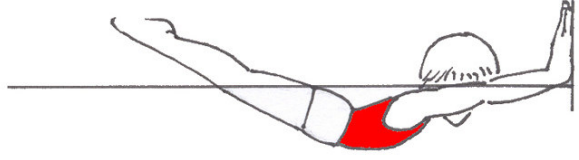
c

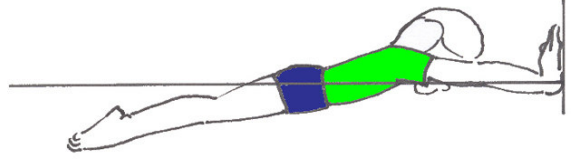
d

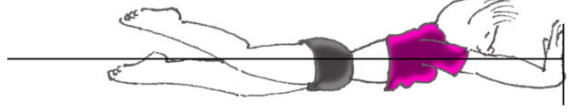
e

f

g

h

© Jimi 2002

Bronnen

Behets D, 2001, *Didactiek en beweging*, Leuven: Acco

Gantois J; Schroven W, Van Esser M, 1983, *Van Kopstand tot Kasamatsu*, Leuven: Acco.

Gantois J, 2003, Kijkwijzers maken en gebruiken, (in Behets D & Gantois J, *Leermiddelen en werkvormen in de Lichamelijke Opvoeding*), Leuven, Acco.

Gantois J; Pivotti F, 2003, Leren en leermiddelen in de gymnastiek, (in Behets D & Gantois J, *Leermiddelen en werkvormen in de Lichamelijke Opvoeding*), Leuven, Acco.

Leper R; Van Maele I, 2001, *Circus op School*, Leuven: Acco.

Leper R, 2002, Samenwerken als aanzet voor sociaal en motorisch leren (in:Behets D & Vits H, *Bewegingsopvoeding naar een geïntegreerd curriculum*), Leuven: Acco.

<http://www.jimigym.be>

<http://faber.kuleuven.be/allo/nascholing>